

4 måder at forholde sig til sharia

Udfordringen fra vesten

Det 19. og størstedelen af det 20. århundrede har været præget af skuffelse og tilbagegang for islam: hanske vist har man vundet mange nye tilhængere i Asien og Afrika, men man har set vestlig økonomi og teknologi trænge frem overalt (også inden for islams eget område) ligesom vestlige politiske ideer har domineret. At sekularisering, kvindefrigørelse, ateisme og det muslimer har oplevet som vestligt moralsk forfald er dulgt med, har gjort billedet endnu mere broget for muslimer. Ønsket om at kunne svare igen eller i det mindste væрге for sig har været brændende, men hvordan? Der er givet forskellige svar, og indholdet af disse angiver aktuelle grupperinger blandt muslimer. Først skal traditionalismens svar præciseres.

Traditionalisme

I traditionel muslimsk tankegang er den gode tid = fortiden = profeten og hans fællers tid, dengang Guds lov blev respekteret. Senere magthavere har fjernet sig fra dette ideal, hvorfor nutiden opfattes som "den onde tid". Traditionalisten drager deraf den konsekvens, at han skal vende sig bort fra den ydre verden og i stedet koncentrere sig om islams traditionelle verdener. Han lærer af sin shaik at vende sig *indad* i en optagethed af ritualerne omkring bønnen, om skabelsen af det rette islamiske familieliv, etc.

Denne omtrent statiske form for islam yder individet meget beskyttelse inden for det traditionsbundne samfunds rammer, men samtidig må man ofte gribe til krampagtige foranstaltninger for at holde den vestlige kulturpåvirkning ude. I Saudi-Arabien, hvor hele det statslige magtapparat har som hovedformål at isolere det traditionelle samfund mod påvirkning udefra, er resultatet, i hvert fald ifølge kritikere, blevet et samfund præget af dobbeltmoral og identitetsproblemer.

Modernisme

Lige så naturligt som det faldt muslimer at tolke islams fremmarch i de første århundreder som tegn på Guds velvilje, lige så svært havde han ved at tolke den senere stagnation. Islam var jo den sande religion, og når den alligevel på den mest ydmygende måde blev overhalet af vesten, voksede den opfattelse frem, at det var traditionalisternes *tolkning* af islam, der var noget galt med.

Modernisterne mente at den traditionelle islam havde bundet religionen alt for meget på på ufornuftige traditioner og legendeagtige oplevelser. Gik man tilbage til selve Koranen, ville man her fundet udgangspunkt i for en *fornuftiggørelse* af religionen. Man lugede voldsomt ud i tvivlsomme hadith'er, fjernede dem der anvist en "ifornuftig" adfærd og havde endog ansatser til en kildekritisk læsning af Koranen.

Der blev sat lighedstegn mellem den "fornuftige" islam og udviklingen af en moderne, progressiv stat, og med dette in mente man en socialistisk stat, hvor statsapparatet skulle overtage ummas rolle og sørge for at fællesskabets rigdomme blev retfærdigt fordelt. Hermed var den religiøse begrundelse givet for at arbejde henimod *socialistisk islam* eller en velfærdsstat efter skandinavisk mønster.

Modernisterne henviste også til, hvorledes alle jo er lige for Gud i Koranen, hvilket understreger islams nære forbindelse med socialistisk lighedsideologi.

Kendte eksempler på en sådan islamisk modernisme er Ægypten under Nasser (1956-70) og Tunesien under Bourgiba (1957-87).

Disse bestræbelser led et alvorligt tilbageslag ved Nassers nederlag i krigen mod Israel i 1967. Den opfattelse bredte sig, at man ikke skulle efterligne vestlig ideologi, som f.eks. socialismen, men i stedet rendyrke islamiske værdier. Her ligger et udgangspunkt for 1970'erne-80'ernes fundamentalistiske vækkelse.

Sekularisme

Et radikalt brud med traditionalismen blev foretaget af tilhængere af islamisk sekularisering. De hævdede, at islam er et personligt anliggende, der helt må skilles ud fra det offentlige, politiske liv. Det kendte Koran-citat "Ingen tvang i religionen" blev fra statsmagtens side brugt som begrundelse for at skabe en helt sekulær stat, hvor traditionel islam ikke kunne udfolde sig.

En sådan stat blev i 1923 oprettet i Tyrkiet af Mustafa Kemal (kendt under titlen Kemal Atatürk), og mange mente, han var foregangsmand i en udvikling, der også ville nå de andre muslimske lande. Han gav kvinderne valgret, forbød den traditionelle muslimske klædedragt for kvinder, indførte sekulære love på civilrettens og kriminalrettens område osv.

Tyrkiet og Bosnien er muslimske lande, hvor sekularismen – i hvert fald i byerne og i samfundseliten – er udbredt. Den tyrkiske forfatning står der direkte, at "Tyrkiet er en demokratisk og sekulær stat" (art. 2). Men dette møder – som det ses ved parlamentsvalg – udbredt folkelig modstand.

En sekularist kan være *kulturmuslim*. Dvs. at han ikke praktiserer ritualerne eller tror på Koranen som Guds ord, men samtidig har respekt for muslimsk kultur. Og som den anden yderlighed kan han have et inderligt gudsforhold efter *sufi-traditionen*.

Fundamentalisme(/islamisme)

Det mest højlydte svar på vestens udfordring gives i dag af fundamentalisterne. Dette svar er udformet, så der samtidig rettes en kraftig kritik af andre muslimske holdninger: Traditionalisterne kritiseres for at undervurdere islam ved ikke at lade den slå igennem i aktiv politisk handling, sekularisterne beskyldes for ateisme, og modernisterne (som man langt ad vejen er enige med i kravet om at islam skal give sig udslag i fornuftig, udadvendt handling) fordømmes for deres beundring for vestlige samfundsstrukturerer.

For fundamentalisterne er udgangspunktet at det er uacceptabelt at leve i en stat, hvor islam trædes under fode: "Din wa dawlat" (religion og politik) er et ofte hørt slagord. Islam er for dem både "åndelighed og handling", både "lov og tilbedelse".

Fundamentalisterne er ofte højtuddannede med et indgående kendskab til vesten, og de erkender at muslimske lande er afhængige af vestlig teknologi. Den moralske afstandstagen er rettet mod livsførselen, der opleves som amoralsk og nedværdigende.

Fundamentalisme og Shari'a

Det er et krav fra fundamentalisterne, at shari'a skal realiseres i sin totalitet. Magthaverne skal slet ikke lovgive, lovene findes jo, det, der er brug for, er en tolkning af loven afgivet af en lovkyndig muslim (et såkaldt fatwa) – og så en form for religiøst politi, der kontrollerer at lovene bliver overholdt. Det, der strider mod islam bliver således ikke alene amoralsk, men også ulovligt, selv vis det vedtages af flertallet i et parlament.

En af fundamentalisternes førende teoretikere, pakistaneren Maududi (1903-1979) kaldte statsdannelsen han stræbte imod "teo-demokrati", hvormed han mente et system, hvor dem der vælges til parlament, regering eller til stabschef, skal vælges ud fra religiøse og moralske kvalifikationer. Hvis der ikke regeres efter korrekte islamiske forskrifter, er det rigtigt at bekæmpe magthaverne – og her tolereres både politiske attentater og militære statskup.

Det bør understreges, at kun i de færreste islamister også er terrorister, der med vold og magt i Guds navn vil ændre deres eget samfund eller gå i krig med den kristne verden. Hovedstrømningen hævder, at et islamisk opbygget samfund skal bygge på befolkningens tilslutning. Skoleeksemplet på en – med folkelig støtte – gennemført fundamentalistisk stat er Iran (siden 1979). Andre eksempler på folkelige vækkelser er Det Muslimske Broderskab i Egypten (grundlagt 1928), Jamaat-i-Islami i Pakistan (fra 1941), Hizbollah i Libanon (1982) og Hamas i Palæstina (1987), der alle kombinerer en meget synlig og alternativ social indsats med krav om sharia-lovgivning, når man får den politiske magt.

I andre stater er der indført sharia-lovgivning *ovenfra* – ikke mindst for at styrke de aktuelle magthavere. Det gælder i Libyen (1973), Pakistan (1979), Sudan (1983) og Nord-Nigeria (2000).